

WYCHOWANIE DZIECI DO KORZYSTANIA Z NOWYCH MEDIÓW

EWA KRZYŻAK-SZYMAŃSKA

Obecność nowych mediów w życiu młodego pokolenia stała się faktem. Coraz wcześniej znajdują się one w otoczeniu dziecka i coraz intensywniej wypełniają jego czas przeznaczany na zabawę, naukę, rozrywkę czy sen. Doniesienia z badań wskazują, że użytkownikami smartfonów i tabletów w dużej mierze stają się już bardzo małe dzieci (dwulatki lub trzylatki), a same urządzenia są dla dzieci bardziej atrakcyjne niż tradycyjne klocki czy gry planszowe.

W pierwszej kolejności rodzice zapoznają dzieci z nowymi mediami. Tymczasem z doniesień amerykańskich wynika, że 65% rodziców używa sprzętu mobilnego do uspokajania dziecka, 60% stosuje go do zabawiania maluchów np. podczas robienia zakupów, a 29% wykorzystuje do usypiania dzieci¹. Jednocześnie wskazuje się, że z nałogowym użytkowaniem nowych mediów mogą mieć już problem dzieci w szkole podstawowej. Rodzicom i wychowawcom trudno jest czasem zrozumieć, że wychowanie młodego pokolenia w dobie nowych mediów nie może przebiegać według dotychczasowych schematów działania.

Artykuł prezentuje najważniejsze zagrożenia związane z użytkowaniem nowych mediów przez dzieci oraz praktyczne wskazówki dla rodziców do wykorzystania w pracy wychowawczej.

Funkcje mediów w życiu dziecka

Rodzice i wychowawcy oddziałując na dziecko powinni być świadomi, jakie nowe media pełnią lub mogą pełnić funkcje w jego życiu i jakie z tym wiążą się zagrożenia². Wśród funkcji, jakie pełnią, wymienia się przede wszystkim następujące:

- 1. Edukacyjną.** Każdy z rodziców chce, aby jego dziecko rozwijało się prawidłowo i szybko uczyło się nowych rzeczy. Ten cel realizowany jest przez dostarczanie różnorodnych gier edukacyjnych (zarówno komputerowych, jak i online), aplikacji i programów komputerowych.
- 2. Rozrywkową.** W Internecie istnieje szereg serwisów zapewniających rozrywkę dzieciom w czasie wolnym, np. w postaci różnorodnych gier. Problemem dużej grupy rodziców jest brak czasu, który mogliby poświęcić na wspólną zabawę z dzieckiem. Wielu z nich myśli, że mogą to zrekompensować dając do ręki smartfon czy tablet z dostępem do Internetu. Często też są to jedyne rozrywki dzieci.
- 3. Obserwacji otaczającego świata.** Dziecko oglądając np. filmiki na YouTube prezentujące jakieś zachowanie przyjmuje, że jest ono dopuszczalne, jest to normalne i tak można się zachowywać.

4. Komunikacji społecznej. Dzisiejsi uczniowie częściej dzwonią czy wysyłają do rówieśników smsy, niż spotykają się z nimi twarzą w twarz. W skrajnych przypadkach mamy nawet do czynienia z komunikacją pośrednią w sytuacji bliskości rzeczywistej. Funkcja ta dotyczy również komunikowania się rodziców z dzieckiem w zakresie realizacji przez nich kontroli rodzicielskiej.

5. Tworzenia obrazu świata. Dzięki tej funkcji dzieci mogą budować sobie wizję świata i jego spraw z przekroczeniem tego, czego doświadczamy bezpośrednio. Jest to o tyle ważne dla rozwoju dziecka, iż to, jak świat widzimy, wpływa na to, jak się w nim poruszamy.

6. Nakłaniania do zakupów. Dotyczy to głównie reklam określonych produktów, zabawek lub działań promujących czy dostarczających określone zasoby internetowe, np. gry w wersjach lub z atrybutami, za które należy zapłacić. Nakłanianie do zakupów może przybierać formę manipulacji, w której dziecko traktuje się instrumentalnie.

Czynniki ryzyka występujące w środowisku online

Aby skutecznie wychowywać i chronić młode pokolenie przed zagrożeniami w sieci trzeba znać niebezpieczeństwa, jakie im grożą. W ramach europejskiego projektu badawczego EU Kids Online³, w którym przeprowadzono analizę czynników ryzyka, określono najważniejsze płaszczyzny zagrożeń w sieci. Zestawienie to prezentuje zamieszczona obok tabela.

Wychowując dziecko ku bezpiecznemu korzystaniu z nowych mediów należy mieć świadomość, że zaprezentowany katalog zagrożeń dynamicznie się zmienia. To z kolei wymaga monitorowania niebezpieczeństw i reagowania na nie poprzez uruchamianie działań zapewniających ochronę dzieci i młodzieży w środowisku sieci. Ważne miejsce w tych działaniach zajmuje środowisko rodzinne i szkolne dziecka.

Wśród czynników ryzyka negatywnego wpływu na dziecko występujących w domu rodzinnym wymienia się zarówno te ogólnie związane z budowaniem relacji dziecko-rodzice oraz

Tabela. Zagrożenia związane z użytkowaniem nowych mediów przez dzieci i młodzież

	Komercja	Agresja	Seks	Wartości
Zawartość (odbiorca)	Spam/reklama	Treści zawierające sceny agresji	Pornografia	Treści rasistowskie/nieprawdziwe nt. zdrowia/narkotyków
Kontakt (uczestnik)	Śledzenie działań/zbieranie danych osobistych	Ofiara agresji elektronicznej	Spotkania z obcymi/molestowanie	Samookaleczenia itp.
Zachowanie (sprawca)	Hazard/hackerstwo/piractwo	Agresja elektroniczna/produkcja treści agresywnych	Produkcja pornografii/sexting	Tworzenie treści instruujących, jak popełnić samobójstwo

Źródło: S. Livingstone, L. Haddon, EU Kids Online: Final Report, London 2009, s.10.

te związane bezpośrednio z używaniem w domu nowych mediów.

W grupie czynników ryzyka dotyczących korzystania z nowych mediów przez dzieci wymienić należy przede wszystkim:

1. Wykorzystywanie nowych mediów jako substytutu rodzicielsstwa, np. elektroniczna niania.
2. Brak lub nieskuteczna kontrola rodzicielska w zakresie aktywności dzieci online.

3. Dostarczanie dzieciom produktów, np. gier komputerowych nieadekwatnych do ich wieku i rozwoju.
4. Przyzwolenie na korzystanie przez dzieci ze środowiska sieci w nieograniczonym czasie i zakresie.
5. Brak wiedzy i umiejętności rodziców w obrębie zagrożeń w sieci.
6. Zachowania rodziców charakteryzujące się nałogowym używaniem nowych mediów, które naśladują dzieci.

Co może zrobić rodzic w aspekcie wychowania dziecka do korzystania z nowych mediów:

1. Przed wręczeniem dziecku urządzenia z określoną aplikacją sprawdź ją w katalogu polskich aplikacji mobilnych dla dzieci BeStApp (katalog obejmuje aplikacje dla dzieci w wieku 3–6 lat). Ponadto przeczytaj opinie w Internecie, spróbuj sam nią się pobawić. Takie działania z dużym prawdopodobieństwem pozwolą na trafny wybór produktu.
2. Zainstaluj na wszystkich urządzeniach (także mobilnych), z których korzysta dziecko, darmową przeglądarkę dla dzieci BeSt. Pozwala ona na skuteczną ochronę, blokuje strony spoza katalogu BeSt, pozwala wyszukiwać setki przyjaznych i bezpiecznych serwisów dla dzieci powyżej 3. roku życia.
3. W przypadku starszych dzieci od około 10. roku życia pomyśl o bardziej zaawansowanym systemie kontroli rodzicielskiej. Jeżeli komputer posiada system operacyjny Windows, to możesz to zrobić za pomocą narzędzia dostępnego z poziomu panelu sterowania. Pamiętaj, że kontrola rodzicielska aktywności dzieci online nie polega tylko na uruchomieniu oprogramowania filtrującego, ale powinna obejmować również aktywny udział rodzica w tym, co dziecko robi w sieci albo poprzez wspólne działania online, albo poprzez przebywanie obok dziecka korzystającego z Internetu. Kontrola rodzicielska to także ograniczanie czasu przebywania w sieci.
4. Naucz dziecko, jakie zasady postępowania obowiązują w świecie online oraz zwracaj uwagę na konsekwencje negatywnych zachowań w sieci. Porozmawiaj z dzieckiem o netykietce. Dziecko powinno wiedzieć, że anonimowość działania w Internecie jest złudna i należy odpowiadać za swoje czyny. Do najbardziej podstawowych reguł, które dziecko powinno przestrzegać, zaliczamy:
 - pisz z sensem i na temat,
 - nie używaj wulgaryzmów,
 - nie pisz wiadomości wielkimi literami,
 - jeżeli stosujesz emotikony, rób to z umiarem,
 - nie wysyłaj spamu i „łańcuszków szczęścia”,
 - nie publikuj cudzych materiałów bez podania źródła lub wbrew ich licencji,
 - nie upubliczniaj adresów odbiorców maila pisanego do kilku osób (korzystaj z pola UDW – „ukryte do wiadomości”),
 - nie zadawaj na forach pytań, które już zostały zadane, nie otwieraj dyskusowanych wcześniej wątków (korzystaj z wyszukiwarki)⁴.
5. Staraj się na bieżąco aktualizować swoją wiedzę na temat zagrożeń online i monitoruj korzystanie z Internetu przez twoje dziecko (także przez urządzenia mobilne). Rozmawiaj z dzieckiem o jego doświadczeniach w sieci. Poznaj preferowane przez niego aktywności. Podejmij próbę współuczestniczenia w świecie dziecka on-

line. Zachęć dziecko do mówienia o niepokojących zdarzeniach w sieci i zapewnij je, że może się zwrócić do ciebie w trudnej sytuacji, która mu się przydarzy w sieci.

6. Ustal reguły postępowania dotyczące korzystania z Internetu przez dziecko. Proponuje się podpisanie z dzieckiem umowy⁵.
7. Kupując grę swojemu dziecku lub pozwalając grać mu w grę ściągniętą z Internetu sprawdzaj, czy jest to gra właściwa dla twojego dziecka. Można w tej sytuacji oprzeć się na systemie oznaczeń PEGI (ogólnoeuropejski system klasyfikacji gier) Dodatkowo możesz oglądać fragmenty gry w serwisie www.YouTube.com. I przekonać się, z czym będzie miało kontakt dziecko. Rozmawiaj z dzieckiem o grach. Ustal z dzieckiem zasady korzystania z gier – czas, który może przeznaczyć na nią, porę dnia itd. Przypomnij dziecku, aby nie przekazywało prywatnych informacji podczas interakcji z innymi graczami. Gdy zauważysz, że granie wywołuje negatywne zmiany, reaguj, a jeśli nie wiesz, jak to zrobić, poszukaj pomocy specjalistów.
8. Przekazuj dziecku informacje dotyczące „zdrowego” bezpiecznego korzystania z nowych mediów w szczególności dotyczące urządzeń mobilnych, takich jak telefon komórkowy czy smartfon. Dziecko powinno wiedzieć jak używać te przedmioty, tj. gdzie, w jakich sytuacjach, w jaki sposób i w jakim czasie może je zastosować. Pamiętaj o aspektach zdrowotnych używania nowych mediów. Na przykład kupując dziecku telefon komórkowy lub smartfon sprawdź przed jego zakupem współczynnik SAR, który określa poziom promieniowania, jaki emituje aparat. W Europie wyznaczono normę tego promieniowania na 2 waty na kilogram dla dorosłych i 0,6 watów na kilogram dla dzieci. Ponadto zwróć uwagę, jakie usługi oferuje operator i sprzedawca telefonów w zakresie m.in. kontroli rodzicielskiej, blokady treści i usług przeznaczonych dla dorosłych czy blokady numeracji o podwyższonej opłacie.

Powyższe spostrzeżenia nie obejmują wszystkich zagadnień, które są ważne w wychowaniu dziecka do korzystania z nowych mediów. Poszukując złotego środka w wychowaniu młodego pokolenia należy pamiętać, że korzystanie z nowych mediów nie może być dominującą i jedyną aktywnością dziecka. Trzeba zadbać o jego ruch, spędzanie czasu na świeżym powietrzu, bezpośrednie kontakty z rówieśnikami i możliwość realizacji zainteresowań. To w dużym stopniu od rodziny zależy, jak dzieci w dorosłym życiu spożytkują nowe media czy wykorzystają je w duchu rozwoju czy upadku społeczeństwa.

¹ Coraz młodsze dzieci korzystają ze smartfonów... nawet niemowlęta <http://technowinki.onet.pl/coraz-młodsze-dzieci-korzystaja-ze-smartfonow-nawet-niemowleta/hbg2c1> (dostęp: 28.07.2015)

² J. Chwaszcz, M. Pietruszka, D. Sikorski, *Media*, Lublin 2005, s. 9; C. J. Bertrand, *Deontologia mediów*, Warszawa 2007, s. 25.

³ S. Livingstone, L. Haddon, *EU Kids Online: Final Report*, London 2009, s. 10.

⁴ *Bezpieczne media. Poradnik dla rodziców*, wersja elektroniczna www.orange.pl (dostęp: 20.07.2015).

⁵ *Bezpieczne media. Poradnik dla rodziców*, s. 62, wersja elektroniczna www.orange.pl

Scenariusze zajęć psychoedukacyjnych (dla klas I-III szkół podstawowych)

Kinga Sochocka, Karolina Van Laere

Temat: Z Internetem za pan brat!

- CELE:**
- rozwijanie postawy świadomego użytkownika Internetu
 - rozwinięcie umiejętności bezpiecznego korzystania z Internetu

POMOCE DYDAKTYCZNE:

- duże arkusze papieru
- kredki lub flamastry
- białe kartki papieru A4
- rozsypanka wyrazowa lub zdjęcia z magazynów

CZAS TRWANIA: 2 x 45 min

PRZEBIEG ZAJĘĆ:

1. Wprowadzenie. Nauczyciel wprowadza dzieci w tematykę zajęć wyjaśniając, że na dzisiejszych zajęciach będą rozmawiać o mądrym korzystaniu z Internetu.

2. Ćwiczenie. Praca na forum. Nauczyciel pyta się dzieci, jakie mają skojarzenia z pojęciem Internet. Dzieci dzielą się swoimi myślami na forum klasy. Nauczyciel może również postawić pytania dodatkowe, które pomogą uczniom podzielić się swoimi doświadczeniami związanymi z użytkowaniem Internetu:

- Czy korzystaliście już z Internetu?
- Czy pamiętacie, kiedy po raz pierwszy surfowaliście w sieci?
- Czy robiliście to samodzielnie, a może z opiekunem/rodzicem?
- Czy coś wydało się Wam mało zrozumiałe, czy wymagało wyjaśnienia przez osobę dorosłą?
- Co wam się najbardziej podoba w Internecie?

3. Ćwiczenie. Praca w grupach. Następnie nauczyciel dzieli uczniów na czteroosobowe zespoły. Każdy z nich otrzymuje duże arkusze papieru oraz kredki lub flamastry. Zadaniem grup jest narysowanie jak największej liczby aktywności/czynności, które można wykonywać w Internecie, poza Internetem oraz zarówno w jednym, jak i w drugim środowisku.

W ramach omówienia ćwiczenia nauczyciel rozmawia o ich pracach na forum. Pytania pomocnicze:

- Czy więcej z tych aktywności można według was wykonywać w Internecie czy też poza Internetem?
- Czy są jakieś czynności, które można wykonywać tylko w Internecie lub tylko poza Internetem?
- Czy bardziej atrakcyjne jest spędzanie czasu w Internecie czy poza Internetem?

4. Ćwiczenie. Praca na forum. Nauczyciel rozmawia z uczniami na temat tego, do czego ich zdaniem przydaje się Internet. Pytania pomocnicze:

- Do czego używają Internetu wasi rodzice, rodzeństwo, osoby, które znacie?
- Czy Internet może być pomocny w nauce? Jeżeli tak, to w jaki sposób?
- Czy ktoś z was już kiedyś próbował znaleźć jakieś informacje w Internecie? Jakie były efekty tych poszukiwań?
- Czy natknęliście się na coś, co was zaskoczyło/zdziwiło?

5. Ćwiczenie. Praca w grupach. Nauczyciel dzieli uczniów na grupy. Rozdaje każdej z nich karty pracy. Zadaniem zespołów będzie zaznaczenie rzeczy/informacji/spraw, które można znaleźć w Internecie/robić za jego pośrednictwem. Listę

zaproponowaną w karcie pracy nauczyciel może modyfikować w zależności od swoich potrzeb i pomysłów. W przypadku dzieci, które nie potrafią jeszcze czytać i pisać, może wybrać przynajmniej dwa rozwiązania:

- a) przekazuje grupom w formie rozsypanki powycinane z gazet zdjęcia ilustrujące dane czynności, rzeczy;
- b) przygotowuje karty pracy wklejając ilustracje, obrazy zaczerpnięte z gazet, magazynów itp. i podpisując je.

Karta pracy

Zastanówcie się, które z wymienionych rzeczy/informacji/spraw możecie znaleźć w Internecie/ wykonać z jego pomocą:

- zagranie w grę
- obejrzenie bajki
- obejrzenie filmu
- znalezienie książki/ przesłuchanie audiobooka (jeżeli jest taka potrzeba nauczyciel wyjaśnia, co oznacza słowo „audiobook”)
- odszukanie przepisu na ciasto
- zakup biletu na pociąg
- sprawdzenie prognozy pogody
- opłacenie rachunków
- zapoznanie się z wiadomościami ze świata
- rozmawianie ze kolegami/koleżankami, rodziną,
- poznawanie nowych kolegów/koleżanek

Po zakończeniu wykonywania tej części zadania grupy dzielą się swoimi pomysłami. Sprawdzają jednocześnie, czy grupy zgadzają się ze sobą, czy też pojawiły się sprawy, które wzbudziły wątpliwości. Przykładowe pytania pomocnicze:

- Po wysłuchaniu wszystkich grup uważacie, że się ze sobą zgadzacie, czy może pojawiły się jednak różnice?
- Czy długo się zastanawialiście, w jaki sposób to podzielić?
- Które z tych czynności sami już wykonywaliście?
- Które z czynności wykonują rodzice/opiekunowie?

6. Ćwiczenie. Praca w grupach lub praca indywidualna (w zależności od tego, na co zdecyduje się nauczyciel). Nauczyciel rozdaje duże arkusze papieru oraz kredki. Zadaniem grup/dzieci jest narysowanie swojego Internetu marzeń. Mogą w swoich pracach przedstawić to, co chcieliby, aby Internet umożliwił. W ramach omówienia ćwiczenia grupy/osoby chętne przedstawiają swoje prace, opowiadając o Internecie swoich marzeń.

7. Podsumowanie zajęć. W ramach podsumowania zajęć nauczyciel podkreśla, że Internet daje dużo możliwości, ale wymaga przestrzegania pewnych zasad. Dotyczy to przede wszystkim nawiązywania kontaktu z nieznanymi. Jeżeli nauczyciel planuje przeprowadzenie kolejnych zajęć, może

zapowiedzieć, że na kolejnych zajęciach będą bardziej dokładnie zajmować się zasadami bezpiecznego korzystania z Internetu i poznawać zagrożenia, na które mogą się natknąć użytkując sieć.

Temat: *Dobre wychowanie w sieci*

CELE:

- rozwińnięcie wiedzy na temat zagrożeń związanych z użytkowaniem Internetu
- rozwińnięcie umiejętności bezpiecznego korzystania z Internetu

POMOCE DYDAKTYCZNE:

- duże arkusze papieru
- flamastry
- długopisy
- białe kartki papieru
- opcjonalnie zdjęcia z magazynów

CZAS TRWANIA: 2 x 45 min

PRZEBIEG ZAJĘĆ:

1. Wprowadzenie. Nauczyciel wprowadza dzieci do tematyki zajęć, wyjaśniając, że na dzisiejszych zajęciach będą rozmawiać o tym, jak bezpiecznie korzystać z Internetu.

2. Ćwiczenie. Praca w grupach. Nauczyciel dzieli uczniów na 4–5-osobowe zespoły. Zdaniem grup jest zastanowienie się nad tym, które z czynności w ramach korzystania z Internetu mogą wykonywać samodzielnie, a które wykonują dorośli? W tym celu rozdaje zespołom kartki z wymienionymi czynnościami, które można wykonywać w Internecie*. Nauczyciel daje grupom na wykonanie zadania parę minut. Następnie zespoły dzielą się swoimi spostrzeżeniami. Nauczyciel omawia zadanie w ten sposób, że odczytuje na głos kolejne nazwy czynności i prosi, aby każda z grup wypowiedziała się na temat swojego stanowiska. W tym miejscu warto zaznaczyć, że w przypadku gier, bajek, filmów czy książek należy sprawdzać, najlepiej wspólnie z rodzicami, wiek, dla jakiego gra, bajka czy film są przeznaczone. Jeżeli jest to tytuł, którego jeszcze nie znają, rodzice powinni się z tym zapoznać jako pierwsi. Bajki, mimo że są animowane, mogą zawierać treści, które są adresowane do osób dorosłych. Ważne jest również, aby korzystać ze znanego sobie źródła. Wykonywanie wszelkich płatności czy zakupów przez Internet jest zarezerwowane dla osób pełnoletnich. Ważnym wątkiem podczas rozmowy jest również utrzymywanie lub nawiązywanie kontaktu za pośrednictwem Internetu. Warto zapytać dzieci o to, co myślą na temat poznawania nowych kolegów i koleżanek? Czy mieli już takie doświadczenia? Należy w tym miejscu podkreślić, że to nie jest bezpieczne, bo nie widzą drugiej osoby, nie wiemy, kto jest po drugiej stronie ekranu. Dlatego poza sprawdzonymi kontaktami, o których wiedzą opiekunowie/rodzice, dzieci nie powinny podejmować rozmów z nieznanymi.

***Uwaga:** Nauczyciel wykorzystuje w tym zadaniu czynności wymienione w karcie pracy na str. 3.

3. Ćwiczenie. Praca na forum. Nauczyciel pyta uczniów, czy słyszeli, jakie niebezpieczeństwa mogą się wiązać z korzystaniem z Internetu i mediów elektronicznych*. Pomysły dzieci zapisuje na dużym arkuszu papieru.

***Uwaga:** Wśród przykładowych odpowiedzi dzieci mogą się znaleźć następujące: wirusy, pedofil, przykre wiadomości.

4. Ćwiczenie. Praca w grupach. Nauczyciel dzieli uczniów na grupy w taki sposób, aby powstała parzysta liczba zespołów. Zespoły siadają tyłem do siebie (lub zostają przedzielone w taki

sposób, aby uniemożliwić widzenie siebie nawzajem). Zadaniem jednej z grup jest przeprowadzenie kilku wymian korespondencji na dowolny temat, pod wymyślonym nickiem. Dzieci, które jeszcze nie potrafią pisać, mogą posługiwać się obrazkami, ilustracjami powycinanymi z gazet i innych materiałów. Zadanie rozpoczyna się w ten sposób, że jedna grupa przekazuje drugiej informację, np. umawiamy się dzisiaj na wspólne granie? Argo22. Wiadomość może dotyczyć dowolnej tematyki. Nie może jednak zawierać obelg, przekleństw, wulgaryzmów. Zadaniem drugiej grupy jest odpowiedzenie na to oraz przekazanie karki. Wymiana taka jest powtórzona pomiędzy zespołami kilkakrotnie. Następnie na umówiony sygnał zabawa zostaje wstrzymana. Zdaniem grup jest rozszyfrowanie poszczególnych autorów wiadomości.

W ramach omówienia zadania dzieci dzielą się pomiędzy sobą swoimi spostrzeżeniami. Nauczyciel zwraca szczególną uwagę na to, w jaki sposób czuły się podczas wykonywania ćwiczenia. Pytania pomocnicze:

- *Czy byliście ciekawi, kto jest autorem wiadomości?*
- *Łatwo czy trudno było to odgadnąć?*
- *W jaki sposób lepiej jest rozmawiać: jak się kogoś widzi, czy jak się kogoś nie widzi, jak się wie, czy nie wie, z kim się rozmawia?*

W podsumowaniu ćwiczenia nauczyciel wyjaśnia, że wymieniając za pośrednictwem Internetu wiadomości nie mamy pewności, z kim rozmawiamy. Niekiedy obcy ludzie, mając złe zamiary, mogą udawać kogoś przyjaznego i udają, że chcą się z nami zaprzyjaźnić. Takie osoby mogą chcieć wyciągać od nas nasze dane oraz mogą proponować spotkanie. Jeżeli więc korzystamy z poczty elektronicznej, to korespondujemy z kolegami czy koleżankami, których znamy i mamy z nimi kontakt twarzą w twarz. Na wiadomości np. pojawiające się na czatach od nieznanych nadawców nie odpowiadamy i pokazujemy to rodzicom. Jeżeli poznamy kogoś i chcemy się spotkać, robimy to w obecności rodziców. Uwaga: Do 13. roku życia dzieci nie mogą zakładać sobie kont na portalach społecznościowych.

5. Ćwiczenie. Praca na forum. Nauczyciel pyta dzieci, jakie zdania czy słowa sprawiają przykrość. Mogą się zastanowić nad tym, jakie wypowiedzi im samym sprawiają przykrość albo widzieli, czy słyszeli, że komuś innemu sprawiło coś przykrość. Nauczyciel zapisuje je na dużym arkuszu papieru. Następnie prosi, aby uczniowie zastanowili się nad tym, jakie emocje i odczucia mogą takie wypowiedzi wywołać. Dzieci dzielą się swoimi pomysłami. Nauczyciel dopisuje je obok zapisanych wcześniej sformułowań. Następnie pyta uczniów, czy spotkali się już z czymś podobnym. Wyjaśnia, że w Internecie można spotkać

się z sytuacjami gdy ktoś, nie podpisując się z imienia i nazwiska, pisze bardzo przykre komentarze, raniąc tym drugą osobę. Warto, żeby nauczyciel zapytał dzieci, co o tym myślą oraz w jaki sposób mogą radzić sobie w trudnych sytuacjach z kolegami czy koleżankami. Czasami, kiedy jesteśmy na coś lub na kogoś źli, to mielibyśmy ochotę sprawić, żeby ktoś poczuł się od nas gorzej. To trochę tak, jakbyśmy chcieli tę złość komuś oddać. Warto więc pomówić z dziećmi o tym, co mogą robić w podobnych sytuacjach. Pytania pomocnicze:

- *Co możemy zrobić, kiedy ktoś nas czymś denerwuje?*
- *Co możemy zrobić, żeby poprawić sobie nastrój?*

W podsumowaniu ćwiczenia nauczyciel podkreśla, że komentowanie czegoś w przykry sposób w Internecie jest naganne. Jeżeli sami otrzymujemy przykre wiadomości lub komentarze albo widzimy, że ktoś inny je otrzymuje, należy to zgłaszać osobom dorosłym: rodzicom, nauczycielom.

6. Ćwiczenie. Praca w parach. Dzieci dobierają się w pary. Nauczyciel rozdaje parom rozsypankę wyrazową*. Zadaniem uczniów jest wybranie z rozsypanki zachowań, które są pożądanymi zachowaniami użytkowników Internetu. W ramach omówienia zadania pary prezentują swoje pomysły na forum. Na zakończenie nauczyciel rozdaje uczniom materiały (Netykieta zamieszczona w materiałach dla dzieci) i wspólnie z dziećmi odczytuje poszczególne punkty, omawiając je.

***Uwaga:** Rozsypanka wyrazowa:

- Używaj wielkich liter zgodnie z regułami ortografii.
- Zawsze używaj swojego nazwiska w sieci.
- Stosuj emotikony (symbole obrazkowe) wtedy, kiedy są niezbędne.
- Pisząc coś nie bierz pod uwagę uczuć innych osób.
- Korzystaj z pola UDW (ukryte do wiadomości), gdy piszesz do kilku osób.
- Nie obrażaj innych.
- Zwracaj się do innych używając ich Nicku lub imienia.
- Pamiętaj, że w Internecie obowiązują reguły ortografii!
- Kiedy odpowiadasz na czyjeś maila, pisz na samej górze pola wiadomości.
- Zastępuj słowa emotikonami.
- Nie używaj polskich znaków pisząc wiadomości.

7. Podsumowanie zajęć. W ramach podsumowania zajęć nauczyciel podkreśla, że tak jak w codziennym życiu również w sieci obowiązują nas pewne podstawowe reguły. Nie rozmawiamy z nieznanymi, nie podajemy swoich danych poza szkołą i nawet jeżeli kogoś nie widzimy po drugiej stronie ekranu, traktujemy go z szacunkiem i tego samego oczekujemy dla siebie. W sytuacji, kiedy te podstawowe zasady są przekraczane, zgłaszamy to dorosłym.

Scenariusz zajęć dla rodziców dzieci w wieku wczesnoszkolnym

Temat: *Moje dziecko bezpieczne w sieci*

CELE:

- rozwinięcie wiedzy na temat zagrożeń w Internecie oraz sposobów ich zapobiegania
- rozwinięcie umiejętności kształtowania u dzieci nawyku bezpiecznego użytkownika Internetu

POMOCE DYDAKTYCZNE: • duże arkusze papieru • flamastry • karty pracy • długopisy • kartki papieru A4

CZAS TRWANIA: 1 x 45 min

PRZEBIEG ZAJĘĆ:

1. Wprowadzenie. W ramach wprowadzenia nauczyciel pyta rodziców, w jaki sposób ich dzieci korzystają z Internetu. Rodzice dzielą się swoimi spostrzeżeniami. Jeżeli jest taka potrzeba, prowadzący zadaje im pomocnicze pytania:

- *W jaki sposób dziecko spędza czas w Internecie?*
- *Czego zwykle poszukuje? Jakie aktywności je zwykle zajmują przed ekranem?*
- *Czy często pyta się, w jaki sposób coś może znaleźć w sieci?*
- *Czy chętnie spędza czas przed monitorem?*

2. Ćwiczenie. Praca indywidualna. Nauczyciel rozdaje rodzicom karty pracy. Na środku kartki znajduje się okrąg. Obszar okręgu oznacza „akceptowane”. Obszar poza okręgiem oznacza „nieakceptowane”. Zadaniem rodziców jest wpisanie aktywności, materiałów itp., które są dla rodziców akceptowalne oraz te, które już akceptowalne nie są. Prowadzący prosi, aby uczestnicy zajęć uwzględnili również ilość czasu, jaką dziecko w wieku 6–10 lat w ich poczuciu może spędzać przed ekranem urządzenia, za pośrednictwem którego ma dostęp do sieci. Po wykonaniu zadania przez wszystkich rodziców chętne osoby prezentują swoje prace na forum.

Podsumowując ćwiczenie nauczyciel wyjaśnia, że praca z dzieckiem nad rozwijaniem nawyku bezpiecznego użytkownika Internetu czy mediów elektronicznych wymaga w pierwszym kroku refleksji rodzica nad tym, co jego zdaniem mieści się w dopuszczalnych granicach, a co już nie.

3. Ćwiczenie. Praca na forum. Prowadzący pyta uczestników, na jakie ich zdaniem zagrożenia czy niebezpieczeństwa mogą się natknąć dzieci surfując w sieci*. Uczestnicy dzielą się swoimi refleksjami na forum. Nauczyciel zapisuje wypowiedzi rodziców na dużym arkuszu papieru.

***Uwaga:** Wśród zagrożeń, na które może się natknąć dziecko w Internecie, należy wymienić: cyberprzemoc, pornografię, agresję, kontakty z nieznanymi, w dłuższej perspektywie: problemy zdrowotne, zaniedbywanie nauki, ubogie kontakty z rówieśnikami itp.

4. Miniwykład. Ustalanie zasad. Nauczyciel wyjaśnia, że ustalenie z dzieckiem zasad korzystania z Internetu czy mediów elektronicznych pomaga kształtować nie tylko nawyk bezpiecznego korzystania z sieci, ale i ułatwia współpracę

z dzieckiem. W różnych sytuacjach rodzic może się bowiem odwołać do ustalonych wcześniej zasad. Ustalenia należy spisać i złożyć pod nimi swoje podpisy oraz ulokować w widocznym dla wszystkich domowników miejscu. Ustalając z dzieckiem reguły rodzic pokazuje mu, że to, co robi dziecko, ma dla dorosłego znaczenie i wymaga refleksji. Prowadzący wyjaśnia, że nie ma jednego właściwego wzoru podobnego kontraktu. Natomiast warto, aby uwzględnił on czas spędzany przed ekranem z uwzględnieniem różnicowania tygodniowego planu (?) nauki szkolnej, weekendy, czas wolny; rodzaje aktywności (np. granie z uwzględnieniem systemu PEGI, nauka itp.). Najlepiej, aby kontrakt nie zawierał więcej niż 6 zasad (po to, aby ułatwić dziecku zapamiętanie ich) i nie opierał się na zakazach (np. nie wolno itp.). Powinien zawierać informacje na temat sposobów postępowania w sytuacji, kiedy dziecko natknie się na coś, co wzbudzi w nim przykre uczucia (np. lęk, przykrość). Szczególnie ważne może się to okazać, jeśli dziecko padnie ofiarą cyberprzemocy.

5. Ćwiczenie. Praca w grupach. Nauczyciel dzieli uczestników na zespoły. Zadaniem każdej z grup jest sformułowanie 5–6 zasad dotyczących użytkowania Internetu przez dziecko w taki sposób, aby odpowiadało ono wszystkim członkom grupy. Następnie poszczególne zespoły przedstawiają swoje prace na forum. Pytania pomocnicze:

- *W jaki sposób przebiegało ustalanie wspólnych zasad?*
- *Jakie reguły wydawały się najważniejsze, a jakie mniej ważne?*
- *Jakie wątpliwości pojawiały się podczas formułowania zasad?*
- *Czy pojawiły się pomysły, w jaki sposób można o danych zasadach porozmawiać z dzieckiem? Jakich do tego użyć argumentów?*
- *Czy pojawiły się sytuacje, w których ktoś odpuścił coś, co było dla niego bardzo ważne?*
- *Jak byście się czuli, gdyby grupa nie uwzględniła żadnych Waszych potrzeb?*

W ramach podsumowania nauczyciel wyjaśnia, że ustalanie kontraktu z dzieckiem, podobnie jak w przypadku pracy grupowej, powinno uwzględniać samo dziecko. W sytuacji, kiedy jest pomijane, a rodzic stawia je przed faktem dokonanym, może poczuć się pokrzywdzone, rozczarowane i co ważne, nie czuć się współodpowiedzialne za ustalone z rodzicem reguły. Każdy punkt, który jest ważny z perspektywy rodzica, winien być przez niego uargumentowany tak, żeby dziecko zrozumiało, dlaczego dane rozwiązanie jest dla rodzica ważne. Istotne jest również, aby ustalony kontrakt obejmował nie tylko dziecko, ale i rodzica (jego zachowanie). Podczas ustalania reguł należy również omówić konsekwencje, które pojawią się w sytuacji nieprzestrzegania zasad (np. terminowe odebranie przysięgi, dodatkowe obowiązki).

Przykładowe zasady kontraktu:

Po stronie dziecka

- Będę korzystał z komputera/mediów elektronicznych w ciągu tygodnia nauki maksymalnie 1 godzinę po odrobieniu lekcji. W weekendy do 3 godzin.
- Używam nicka i nie podaje nikomu w sieci swoich danych.
- Jeżeli znajdę coś, co sprawi mi przykrość, przestraszy, zaniepokoi, mówię o tym rodzicom.
- Bez zgody i obecności rodziców nie umawiam się z osobami poznanymi w sieci.
- Nikogo nie obrażam i nie wypisuję przykrych dla innych komentarzy.

Po stronie rodziców

- Wyjaśniamy, w jaki sposób bezpiecznie możesz poruszać się w Internecie.
- Jesteśmy gotowi rozmawiać o twoich wątpliwościach związanych z korzystaniem z sieci.
- Jesteśmy gotowi pomagać, gdy pojawią się problemy techniczne związane z komputerem, np. związane z instalowaniem nowego oprogramowania lub aplikacji, z wirusami itp.
- Szanujemy twoją prywatność: nie sprawdzamy twoich wiadomości, folderów. W sytuacji, kiedy coś nas zaniepokoi, zapytamy ciebie o to wprost.

8. Ćwiczenie. Praca na forum. Prowadzący pyta rodziców o to, co należy robić w sytuacji, kiedy mimo kontraktu zauważają coś niepokojącego w zachowaniu dziecka. Jeżeli dziecko przekracza dozwolone zasady, będą to ustalone wcześniej konsekwencje. Co jednak zrobić w sytuacji, gdy niepokój rodzica dotyczy spraw nieujętych w kontrakcie? Pomysły uczestników zapisuje na dużym arkuszu papieru. Następnie podkreśla lub uzupełnia o poniższe punkty:

- Zadbaj o odpowiednie miejsce i czas do spokojnej rozmowy.
- Opisz to, co się twoim zdaniem dzieje (np. Widzę, że czymś się niepokoisz, szczególnie kiedy odchodzisz od komputera).
- Pokaż, że w pierwszej kolejności chcesz dziecko zrozumieć (np. Zastanawiam się, co się dzieje?). Podkreśl swoją gotowość do rozmawiania z nim o jego sprawach, nawet jeżeli ono w danym momencie tego nie chce.
- Mów o swoich odczuciach, które wywołują niepokojące zachowania (np. Martwię się, że dzieje się coś złego z tobą).
- Powiedz o swoich oczekiwaniach (np. Chciałbym, żebyś mi opowiedział o tym, co cię tak zaniepokoiło).
- Wspólnie ustalacie zasady współpracy lub wróćcie do tych wcześniej ustalonych.
- Uprzedź, w jakich warunkach podejmiesz interwencję (np. Jeżeli nie chcesz mi powiedzieć prawdy, umówię nas na wizytę z psychologiem).
- Wyjaśnij, co może zrobić, kiedy ktoś sprawi mu przykrość w Internecie lub gdy będzie świadkiem podobnej sytuacji*.

***Uwaga:** Dziecko zgłasza to rodzicom, z którym wspólnie o tym rozmawiają i podejmują działanie. W przypadku cyberprzemocy pomocne strony www: www.dyzurnet.pl, www.safeinternet.pl, www.helpline.org.pl.

Ważne, aby dziecko wiedziało, że to fakt, iż nie widzimy drugiej osoby, może skłaniać ludzi do tego, żeby pisać różne przykre rzeczy o drugim człowieku. Nie jest w porządku zarówno obrażanie i sprawianie komuś przykrości, jak i otrzymywanie podobnych treści. To wzbudza bardzo dużo przykrych emocji i trudnych przeżyć. Jeżeli kogoś znamy i coś nam się nie podoba w zachowaniu drugiej osoby, można powiedzieć mu to twarzą w twarz.

9. Podsumowanie zajęć. W ramach podsumowania spotkania nauczyciel podkreśla fakt, że to w jaki sposób rodzic korzysta z mediów elektronicznych czy Internetu, ma znaczenie w kontekście kształtowania właściwej postawy dziecka. Wspólne ustalenie tego, co jest akceptowalne, a co nie, uwrażliwienie na potencjalnie szkodliwe treści nie tylko pomagają rodzicom chronić dziecko przed zagrożeniami, ale i uczą młodego użytkownika świadomego i refleksyjnego korzystania z sieci. Na zakończenie rodzice dzielą się tym, które z poruszonych treści wydały im się najważniejsze z perspektywy pracy wychowawczej z własnym dzieckiem.

PRZYGODY TOMKA

Czy wiesz, co możesz znaleźć w Internecie? Sieć jest przecież ogromna. Mogą Cię tam spotkać miłe niespodzianki, ale również bardzo nieprzyjemne sytuacje.

Jak on może pisać coś takiego...

...doprowadza mnie do SZAŁU!!!

NIE TYLKO ZABAWA

★ Zdarza się, że ludzie robią w Internecie różne rzeczy po to, aby zrobić komuś przykrość lub kogoś zdemotywować. Pozwalają sobie na więcej niż w trakcie bezpośredniej rozmowy.

⇒ Trollowanie polega na dążeniu do wywołania kłótni w Internecie, np. na czacie. Celem trolla jest wywołanie awantury lub negatywnych emocji.

Uwielbiam, kiedy mogę zdemotywować kogoś swoimi komentarzami.

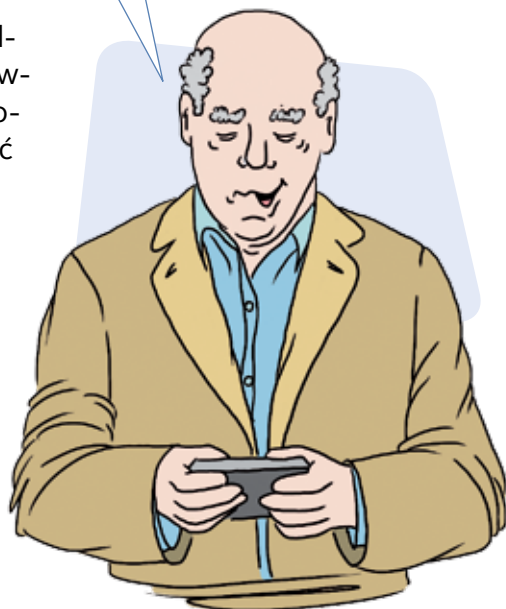
Ten chłopak wydaje się świetnym materiałem na kumpla.

TAK NAPRAWDĘ!

★ Zdarza się, że ludzie przedstawiają się w sieci nieprawdziwie. Udają np. że są młodą osobą po to, aby zdobyć sympatię innych młodych ludzi. Ich celem może być wykorzystanie seksualne dziecka lub nastolatka.

⇒ Najbezpieczniej jest rozmawiać w Internecie tylko z osobami, które znamy osobiście. Wtedy mamy pewność, kto jest po drugiej stronie.

Fałszywy profil + zdjęcie i wszyscy myślą, że jestem nastolatkiem. Mogę oszukać każdego!

Poznaj netykietę!

Jeżeli komuś się wydaje, że w Internecie nie trzeba zachowywać się kulturalnie, to jest w błędzie! O zasadach obowiązujących każdego bez wyjątku mówi netykieta.

>>> NETYKIETA <<<

Proszę Cię
ODPISZ MI.
CZEKAM

Używaj wielkich liter zgodnie z regułami ortografii. Kiedy piszesz wszystko wielkimi literami, ktoś może pomyśleć, że **KRZYCZYSZ**.

Stosuj **emotikony** (symbole obrazkowe) wtedy, kiedy są niezbędne. Kiedy jest ich zbyt dużo, druga osoba może nie rozumieć, co masz na myśli.

Kiedy chcesz napisać wiadomość do kilku osób, korzystaj z pola **UDW** (ukryte do wiadomości). Adresy nie będą widoczne wtedy dla innych osób. Nie każdy chce, aby inni znali jego adres e-mailowy.

Kiedy rozmawiasz z kimś w Internecie, używaj **Nicku lub imienia**. Dla swojego bezpieczeństwa nie posługuj się swoim nazwiskiem, chyba że załatwiasz sprawę urzędowe.

Będąc w sieci
ciągle mam
wrażenie, że ktoś
mnie obserwuje

Czy oni nie
zdają sobie
sprawy, co ja
czuję czytając
to wszystko?

Kiedy piszesz do kogoś lub o kimś, dobrze się zastanów, czy drugiej osobie nie będzie przykro, gdy to przeczyta. **Nie obrażaj innych.**

Pamiętaj, że w Internecie cały czas obowiązują **reguły ortografii!**

Kiedy odpowiadasz na czyjś maila, **pisz na samej górze pola wiadomości**. Jeżeli napiszesz coś pod jego wiadomością, może tego nie odczytać.

★ Jeżeli stosujesz netykietę, to punkt dla Ciebie! Jeżeli jeszcze tego nie robisz, zastanów się, co i w jaki sposób piszesz i robisz w Internecie!